

האיש שהודח השבוע אחרי 33 שנות

נדחתה על-ידי ממשלת ישראל. אך

במלחמת-שיחור קיצונית ואלימה, וייסד מיפלגה בשם "החוקה החדשה", שהטיפה להשגת המטרה בשלבים.

הוא נאסר על-ידי הצרפתים, שוחרר על-ידי הגרמנים שפלטו לצרפת, חזר לתוניסיה, קרא להצטרפות לבעלות-הברית, ונאסר על-ידי הצרפתים שוב ב-1952.

עם ראש-הממשלה היהודי של צרפת, פיאר מנדס-פראנס, הסכים על השגת העצמאות בשלבים. תוך כמה שנים זכה בעצמאות מלאה. ב-1961 פתח בקרב עקוב-מדם לגירוש הבסיס הצרפתי האחרון, ליד העיר ביוסטה, והשיג גם את פניו. אולם יחסיו עם הנשיא שארל דה-גול נשארו מתוחים, והסיוע הצרפתי לתוניסיה הושעה.

זה היה הרקע ההיסטורי ליוזמה, שהפכה את בורגיבה לדמות עולמית, 12 שנים לפני אנוור אל-סאדאת.

● מסיבה בירושלים העתיקה

ב 26 **פברואר 1965** יצא בורגיבה (שמו האמיתי היה אברוקיבה) לסיור ב-10 ארצות. ב-26 לפברואר הגיע לתחנתו הראשונה, קאהיר, והתקבל בזרועות פתוחות על-ידי נשיא מצרים, גמאל עבד-אל-נאצר, גיבור העולם הערבי, מנהיג הלאומיות הערבית החדשה.

ראיתי בטלוויזיה כיצד עברו עבד-אל-נאצר ובורגיבה במכונית פתוחה בין המוני-קאהיר המרעיעים. (הטלוויזיה הישראלית לא היתה עדיין קיימת, אך במכשירים שלנו יכולנו לקלוט את שידורי קאהיר). ראיתי את שני הנשיאים יושבים בשורה הראשונה באולם שבו שרה אופ-כולת'ום האגדתית לכבודם שיר אינסופי. השניים נראו כידידים-בנפש.

ביום ידוע כי בעת הביקור הזה כבר התחיל הריב ביניהם.

בשבועות לפני כן התגלה כי גרמניה המערבית סיפקה נשק לישראל. בישראל סער על כך ויכוח. עבד-אל-נאצר רצה שהעולם הערבי כולו ייצא למאבק נגד גרמניה המערבית, והוא הזמין לביקור בקאהיר את מנהיג גרמניה המיוחדת.

בורגיבה סירב לקבל את התכתיב המצרי. לרעתו, היתה זאת טעות מצד העולם הערבי לריב עם גרמניה המערבית רבת-העוצמה. נאומיו המשלהבים של עבד-אל-נאצר עיצבנו אותו, והוא הציע, כדרכו, לרבר בשפה מתונה ופייסנית יותר.

מקאהיר טס בורגיבה לסעודיה, עלה לרגל למכה ונפגש עם המלך. נראה שהסכים עימו על דרכים לחסימת המנהיג המצרי השתלטני.

כל ההורעות הרשמיות שהתפרסמו במהלך הביקור כללו את המליצות האנטי-ישראליות השיגרותיות, ושום דבר לא הכין את העולם למה שעמד להתרחש.

כפי שסיפרו לי לא-מכבר מנהיגים ותיקים בגדה, גרמו דבריו של בורגיבה ביריחו לזעזוע. הוא רצה להופיע גם כמחנות-הפליטים שלידי בית-לחם, אך זעם הפליטים היה כה רב, עד כי נאלץ לוותר על רעיון זה.

תחת זאת קיים בורגיבה ב-6 במאי 1965 מסיבת-עיתונאים בעיר העתיקה של ירושלים. היא גרמה להלם עולמי.

פגישה עם הגדול

לפני קהל גדול של עיתונאים ירדניים ופלסטיניים, ונציגי התיקשורת מכל המרחב הערבי והעולם, השמיע בורגיבה על אדמת ירושלים דבריו שכדוגמתם לא נשמעו עד אז בעולם הערבי. (בשיחתי הראשונה עם מלך מארוקו, חסן ה-2, בהשתתפות מתי פלד ויעקוב ארנון, סיפר חסן שהוא עצמו הציג כבר ב-1958, כנאום בבירות, להכיר בישראל ולקבלה כחברה בליגה הערבית. אולם אז היה חסן רק יורש-העצר, ודבריו לא זכו בהד עולמי.)

גם נאומו של בורגיבה לא זכה מייד בסיקור הראוי לו. היו כלי-תיקשורת חשובים שלא טרחו לשלוח נציגים למסיבת-העיתונאים, ואלה דיווחו עליה רק כעבור יום ויומיים.

עברו כמה ימים עד שמלוא המשמעות של הדברים נקלטה בעולם.

● "לא לשפוך דם!"

ת חילה תיאור את אשר ראה בעת סיורו במחנות-הפליטים, ושאל: "מי אחראי לכך?" תחת להטיל את מלוא האשמה על ישראל, ציין כי המנהיגים הערביים "תחת לפעול לטובת עמיהם, פועלים לטובת עצמם... אסור למנהיגים לרמות את עמיהם, עליהם להיות גלויים כלפיהם. אל להם להיות נדחים על-ידי רגשותיהם בלבד."

סיליה בורגיבה בטלוויזיה שליחות טורית לוושינגטון

מאת אורי אבנרי

מ עולם לא פגשתי אישית את אל-חכיב בורגיבה. הגעתי רק לפתח ארמונו בקרתגו, שם הצטלמתי עם השומרים, באחד מביקוריי בתוניסיה. זהו אותו הארמון שבו הוטל עליו השבוע מאסר-בית. היתה לי נגיעה שולית מאוד בכמה מיוזמותיו, ועקבתי אחרי דרכו במשך קרוב ל-23 שנים, מאז שהדחים את העולם ביוזמתו ההיסטורית.

סוד גלוי הוא, מזה שנים, שהנשיא בן ה-84 חולה מאוד, כמעט עיוור וסניילי. אולם פולחן-האישיות נמשך עד השבוע במלוא המרץ. השליטים האמיתיים של תוניסיה המשיכו לשלוט רישמית בשמו. אורחים חשובים הובאו אליו לפגישות טיכסיות. בביקוריי בתוניסיה נדהמתי להיווכח שכל שידור-חדשות מתחיל בנאום של בורגיבה — אף שהיה ברור כי נאומים אלה הוקלטו לפני שנים רבות. בכל עיתון הופיעה תמונתו (תמיד צילום ישן) מדי יום.

מה שקרה השבוע מאשר רק שתוניסיה חדלה זה מכבר מלהיות מדינה הנתונה לשלטון-היחיד של מייסדה, מנהיג מלחמת-השיחור שלה, אגדה המהלכת (בקושי) על שתיים.

אולם בזיכרוננו צריך בורגיבה להישאר כאיש רגול, כראש-המדינה הערבי הראשון שהעז לקום ולרבר בגלוי על הצורך להכיר בישראל ולהשלים עימה.

הוא יישאר בזיכרוננו גם כתייכורת למחולל היסטורי של ההנהגה הישראלית, שדחתה את יוזמתו ההיסטורית וגזרה עליה כישלון.

יש לי להוסיף לסיפור זה כמה הערות-שוליים אישיות.

● חומות יריחו

פ גישתו של חכיב בורגיבה עם ההיסטוריה (כהגדרת שארל דה-גול) החלה ב-3 במארס 1965, כמחנות-הפליטים הענקי עקבת-ג'אבר ליד יריחו.

כיום זהו מחנה-הרפאים. רוב נתיו העלובים נטושים, מאו שרכבות התושבים גורשו לירדן בשלהי מלחמת ששת-הימים. מיספר קטן של פליטים אומללים מתקיים איכשהו במקום שכוח-אל זה, הענקי והעגום מכל מחנות-הפליטים שבגדה המערבית.

אך כאשר בא לשם בורגיבה, היה זה מחנה שוקק, הגדול במחנות-הפליטים הפלסטיניים.

שם, לפני קהל זה, נאם בורגיבה את הנאום ההיסטורי שלו.

שם, לפני רכבות פליטים מרי-נפש אלה, שחלמו על נקמה ושיבה לבתים אשר מהם נרחו או גורשו 17 שנים לפני כן, אמר דברים שהיו אז דיבר-כפירה גמורים.

...המדיניות של הכל או לא-כלום" הביאה לנו רק תבוסה בפלסטין, וגרמה למצב העצוב שבו אנחנו מוצאים את עצמנו כיום."

לא רק הציונים אשמים, אמר. אשמים גם המנהיגים הערביים והפלסטיניים, שרחו כל פשרה עם היהודים, כגון הספר הלבן של 1939 ותוכנית-החלוקה של 1947. בכל פעם התחרטו המנהיגים באיחור על שרחו את הצעת-הפשרה הקודמת. אם תימשך מדיניות קיצונית זו, אמר, נגזר על הפליטים לחיות כמצוקתם, "במשך מאות בשנים".

הפליטים לא האמינו למשמע-אוזניהם. היה ברור כי המנהיג דה-גול מציע להם להתפשר עם ישראל השנואה, להכיר בקיומה ולהסכים לחלוקת-הארץ, בעוד שכל שאר המנהיגים הערביים דיברו על מלחמת-ינקב, זריקת היהודים לים וחיסול היישות הציונית.

הדברים היו מדהימים פי כמה, מפני שבאו מפיו של מנהיג לאומי לוחם, גיבור של מלחמת-שיחור אמיתית. בורגיבה, שנולד ב-1903, פרש ב-1934 ממיפלגת אל-דסתור ("החוקה") התוניסית, שרגלה